

ОСОБИСТІСТЬ ДИТИНИ



Впроваджуємо оновлений Базовий компонент дошкільної освіти



Тамара ПІРОЖЕНКО, доктор психол. наук, професор,
завідувачка лабораторії психології дошкільника,
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України

Особистісна компетентність — одна з ключових для дитини дошкільного віку. І водночас одна з тих, що викликає в педагогів-практиків чи не найбільше запитань. Пропонуємо розглянути її суть та шляхи формування разом зі співавторкою і науковою керівницею оновленого Базового компонента дошкільної освіти.

ЧИТАЙТЕ У СТАТТІ

- ✓ Результати дошкільної освіти в контексті розвитку особистості дитини
- ✓ Ознаки сформованості особистісної компетентності дошкільника
- ✓ Умови, базові принципи, засоби формування

СФОРМОВАНІСТЬ НАСКРІЗНИХ НАВИЧОК ЯК ОЗНАКА ГОТОВНОСТІ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Оновлений БКДО визначає *результат освіти як сформованість та розвиненість життєвих компетентностей дитини, які вона набуває шляхом збагачення досвіду діяльності*. Спілкування, гра, образотворча, пошуково-дослідницька, господарсько-побутова діяльність виконують функції збагачення дитини культурним досвідом взаємодії з іншими людьми. Це забезпечує якісні зміни, особистісне зростання, сприяє розвитку емоційної сфери, збагаченню знань про навколишній світ, формуванню життєвих навичок, які демонструють здатність дитини використовувати набуті знання в житті та її відкритість для нового досвіду.

Якщо в дитини розвинені вольова регуляція, самостійність, сформовані основи світогляду та певна картина світу, мотивація до прояву активності, якщо вона усвідомлює своє місце серед інших людей, можна говорити про набуття нею **особистісної компетентності**.

Життєво важливі характеристики особистісної компетентності:

- ♦ позитивне ставлення до світу, до себе та інших;
- ♦ адекватна самооцінка;
- ♦ здатність співчувати, надавати допомогу та просити про неї;
- ♦ готовність до взаємодії з дітьми й дорослими, прагнення бути частиною групи;
- ♦ здатність самостійно розв'язувати посильні життєві проблемні ситуації.

Перелічені особистісні досягнення складають основу для формування наскрізних умінь, які потрібні людині впродовж життя і забезпечують наступність між дошкільною та початковою ланками освіти.

Спільними для всіх ключових компетентностей дитини на етапі дошкільної та початкової освіти є такі **наскрізні вміння і навички**:

- ♦ проявляти творчість та ініціативність;
- ♦ керувати емоціями;
- ♦ самостійно мислити, висловлювати та обґрунтовувати власну думку;
- ♦ приймати рішення;
- ♦ розв'язувати проблеми;
- ♦ співпрацювати в колективі.

Розвиненість наскрізних умінь та навичок, які поступово формуються в рамках різних компетентностей дитини, зокрема особистісної, вказує на те, що дитина готова до нового способу організації життя — до систематичного шкільного навчання.

якість освіти

життєва компетентність

ВАЖЛИВІСТЬ ФЕНОМЕНА “Я САМ!”

Зміст особистісної компетентності, визначений у держстандарті, засвідчує цілісний підхід до розвитку дитини — такий, що охоплює емоційний, вольовий та інтелектуальний аспекти її особистості. Тож і психолого-педагогічний вплив дорослих має сприяти розвитку всіх психічних характеристик, притаманних дошкільникам.

Рівень розвиненості психіки дитини віддзеркалює особливості її відносин зі світом. Відкриття на етапі раннього та молодшого дошкільного віку **власного Я (феномен “Я сам!”)**, тобто *усвідомлення своєї ідентичності як центральної цінності*, спричиняє зміни в емоційній, пізнавальній, вольовій сферах дитини. Ці зміни є основою для всіх подальших психологічних досягнень, які спираються на механізм активності “Я сам!”. Звідси випливає можливість розширення спектра предметно-практичних, ігрових, пізнавальних ситуацій, у яких формуються і розвиваються важливі особистісні якості: самостійність, наполегливість, рішучість, сміливість, цілеспрямованість, допитливість, інтерес, здатність до творчості та регуляції поведінки й діяльності.

Збагачення досвіду, у якому дитина демонструє свою “самість”, стає основою для **формування самооцінки**, яка охоплює її ставлення до себе і знання про себе, для набуття нею здатності аналізувати свої психологічні надбання (емоційні стани, бажання, наміри, потреби, гордість за свій успіх, ціннісне ставлення до соціального та природного світу). Сформований зв'язок “Я і мої досягнення” дає поштовх **розвитку дитячої самосвідомості**.

Будь-яка активна діяльність дитини формує важливі механізми — феномен “Я сам!” та почуття гордості за власні успіхи.

Важливими ознаками такого процесу саморозвитку особистості в дошкільному віці виступають самоідентифікація, самооцінка, самосвідомість.

ОСОБИСТІСТЬ ФОРМУЄТЬСЯ В ДІЯЛЬНОСТІ

Які види діяльності сприяють становленню згаданих якостей особистості?

Діяльність у кожному освітньому напрямі має бути змістовною, продуктивною, усвідомленою. І тут особливого значення набувають **вільні ігри дітей**, зокрема *самодіяльні творчі*. У них закладається основа формування наскрізних умінь та навичок, які є спільними для всіх компетентностей, визначених як базові для дошкільної та початкової освіти.

Провідна ігрова діяльність формує в дитини вміння організувати гру, підтримувати процес її розгортання, діяти разом, миритися, просити вибачення і вибачати, комунікативно-мовленнєві

навички, вміння слухати іншого, навички вибору та прийняття рішень.

Діяльнісний характер організації життя дошкільників, у якому всі особистісні досягнення розглядаються як результат досвіду продуктивної взаємодії з дорослим, однолітками та світом, створює умови для трансформації знань дитини з репродуктивних (за зразком дорослого) у творчі.

Зміна знаннєво-просвітницької парадигми компетентнісною означає, що для результату освіти важливим стає не лише те, що знає вихованець / педагог, а й те, як він діє, якими цінностями керується в організації своєї діяльності.

Досвід діяльності набуває статусу дидактичної одиниці. За компетентнісного підходу традиційна тріада “знання — вміння — навички” доповнюється новою та важливою для розуміння особливостей дошкільної дидактики та педагогіки загалом дидактичною одиницею — **“особистий досвід діяльності”**. При цьому *характер діяльності (репродуктивний або творчий) є принципово важливою характеристикою розвитку вихованців (і педагогів), оскільки враховує особистісні якості людини (рисини характеру, цінності, сформованість вольової регуляції діяльності)*.

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО КОМПОНЕНТА

Важливо також наголосити, що означені у структурі будь-якої компетентності компоненти (емоційно-ціннісне ставлення, знання та навички) висвітлюють особливу роль емоційного зростання дитини для формування особистісної компетентності. Саме емоції (відносини, ставлення, переживання) задають спрямованість думкам, бажанням, мріям, намірам, прояву особистісної активності. Пам'ятаймо, що “світовідчуття” (за С. Рубінштейном) визначає “життєвий тонус” особистості, від якого залежить психічне здоров'я людини, її соціальна й інтелектуальна активність.

Розвиненість емоцій (естетичних, етичних / моральних, інтелектуальних) є базовою основою для формування ціннісного ставлення та ціннісних орієнтацій людини і характеризує її особистісну зрілість.

Орієнтовний перелік емоцій та почуттів

Позитивні: симпатія, радість, вдячність, любов, ніжність, довіра, захват, розчулення, замилювання, упевненість, гордість, повага.

Негативні: недовіра, розчарування, сором, образа, ревності, заздрість, досада, злість, обурення, гнів, лють, відраза, ненависть, тривога, переляк, страх, горе, розпач, туга, смуток, нудьга, жалість.

ОБЕРІТЬ СВІЙ ФОРМАТ ФАХОВИХ ВИДАНЬ



ЕЛЕКТРОННІ

ЧИ

ПАПЕРОВІ

- ✓ Пропустили актуальну тему номера?
- ✓ Загубили примірник із потрібними матеріалами?
- ✓ Мрієте читати улюблені фахові видання на своєму гаджеті?

- ✓ Вам до вподоби запах свіжої фарби, шелест сторінок?
- ✓ Збираєте власну бібліотечку, упорядковуючи випуски за темами?
- ✓ Використовуєте наочність в роботі з дітьми?

Купуйте та передплачуйте
ЕЛЕКТРОННІ ВЕРСІЇ на сайті
journals.ua/prof/obrazovanie



Купуйте та передплачуйте
ПАПЕРОВІ ЖУРНАЛИ
на сайті jml.com.ua/peredplata



**Усе, як ви звикли,
тільки онлайн!**



**Продовжуйте
добрі традиції!**